

אמציה דיין - נאבק על מורשת משפחתו

עיתון הארץ – אחרי מות / עופר אדרת 16.6.20023

אמציה דיין נאבק על שמירת מורשת סבו, אליהו, מייסד שושלת דיין בארץ. "זה סיפור מאוד טעון ומעציב, איך שמבחינה פוליטית הם הצליחו לגרש אותו מאדמתו", אמר לפני כמה שנים בריאיון לרעות מישור בערוץ 10. "יש צלקת, אי אפשר להתעלם", הוסיף.

כדי להבין את הכאב של הנכד אמציה יש לחזור 120 שנה לאחור. סבו, אליהו, עלה מאוקראינה לארץ ישראל בשנת 1903, וקנה חלקת אדמה בעין גנים, לימים פתח תקוה. בהמשך שב למולדתו ונשא לאישה את בתיה. בחתונה סיפר כי הוא ציוני. "אמא של הכלה, סבתי, התעלפה", סיפר אמציה. כמה שנים אחר כך, בעקבות פרעות, עלתה המשפחה כולה לארץ בעידוד אליהו. תחילה ישבו בעין גנים, בהמשך נדדו לדגניה, משם יצאו בשנת 1921 להקים את נהלל, מושב העובדים הראשון.

אליהו ואחיו הצעיר שמואל גרו זה לצד זה, משק לצד משק, אך היו שונים באופיים. אליהו היה איש אדמה. שמואל פנה לפוליטיקה ונבחר לכנסת הראשונה מטעם מפא"י. משפחתו של אליהו נותרה הרחק מאור הזרקורים, בשעה שהצאצאים של שמואל זכו לתהילה. משה דיין היה בנו. עם נכדיו של שמואל נמנו אסי דיין, יהונתן גפן, עוזי דיין. עם ניניו - ליאור דיין, אביב ושירה גפן. שני ענפי המשפחה הסתכסכו לימים, ושני האחים לא דיברו עוד זה עם זה.

"נהלל הייתה סמל עוד לפני משה דיין. סבא שלי היה חלק מהותי במערכת הזאת", אמר לימים אמציה. "הגיבורים הגדולים הם אלה שיישבו את המושבים והקיבוצים במו ידיהם, שעבדו עבודות פרך, ולא אלה שהלכו לעיתונות", הוסיף ברמיזה עבה לענף המשפחתי שעמו הסתכסך סבו, "להיות חקלאי זו גבורה, וזה היה המסר של סבא שלי".

אביו של אמציה, יהושע, גדל בנהלל, שם הכיר את אימו יהודית לבית זק"ש, עולה מברלין, שהגיעה להכשרה בנהלל. יחד נמנו עם מקימי קיבוץ עין השופט בשנת 1937. יהושע, ששלט בערבית, הוא ששידך בין הקרן הקיימת לאחד השייחים באזור, שמכר לה את האדמות שעליהן קם הקיבוץ. יהושע היה פעיל ב"הגנה" ובבריגדה היהודית, מילא תפקידים שונים בקיבוץ ולימים היה ראש המועצה האזורית מגידו. יהודית עבדה בגן הירק ובבית התינוקות.

אמציה בנם הבכור נולד ב-1938. אחריו נולדו אחיו, אבנר ויואב. הרבה זיכרונות ילדות מתוקים וחמוצים נשא אמציה עמו אל זקנתו. "כמעט בכל שבת נסעו לנהלל עם סוס וכרכרה דרך נחל הקישון", סיפר על הביקורים המשפחתיים, בראיון ליגאל וילפנד. לא אחת שקעו בבוץ. פעם גנבו ערבים את העדר של הקיבוץ. אביו התקשר לרמטכ"ל, בן דודו, שדאג שהעדר יחזור. פעם השכיבה המטפלת את אמציה הפעוט בחוץ ל"אמבטיית שמש", כששבה, גילתה שהוא נעלם. "קראו לאבא יהושע ואמרו לו שראו ערבייה הולכת עם ילד בלונדיני", סיפר. האב דלק אחרי האישה ותהה מדוע לקחה את בנו. "הילד חייך אלי", השיבה. כך הסתיימה בשלום "חטיפתו".

אמציה הילד נהג להעביר שעות רבות אצל אריה האופה, שם אהב לתקוע בצל בתוך הבצק, ואחר כך לאכול את "הלחם הטעים בעולם". סבתו, בתיה, התגאה, היא זו שלימדה את אריה את סוד אפיית הלחם.

"היינו ילדים אכזריים, התנהגנו בצרה איומה, ללמוד – לא למדנו", סיפר, "הייתה לי קריירה של פרחות". עד יומו האחרון זכר את המכות שחטף מאחד המבוגרים לאחר שנעל את עצמו בשירותים הקיבוציים עם חבריו הילדים, וסירב לפתוח. אחרי מלחמת העצמאות נסע לטייל בירושלים. אביו ביקש ממנו למסור ד"ש לחברו לוי שקולניק, לימים שר האוצר וראש הממשלה לוי אשכול. "אתם הכבשה השחורה של המשפחה", השיב לו האחרון. "השתייכנו לחטיבה הצעירה של מפ"א, אבל אבא שלי הלך לקיבוץ של השומר הצעיר", הסביר אמציה את פשר התואר.

הוא שירת בסיירת גולני, ועם שחרורו היה חקלאי, עובד מוסך, איש אחזקה במפעל, מזכיר הקיבוץ ומדריך תיירים.

אמציה מת החודש בגיל 84, כשלושה חודשים אחרי מות אחיו אבנר. הותיר אחריו את אשתו גילה, ילדים, נכדים ונינים.